

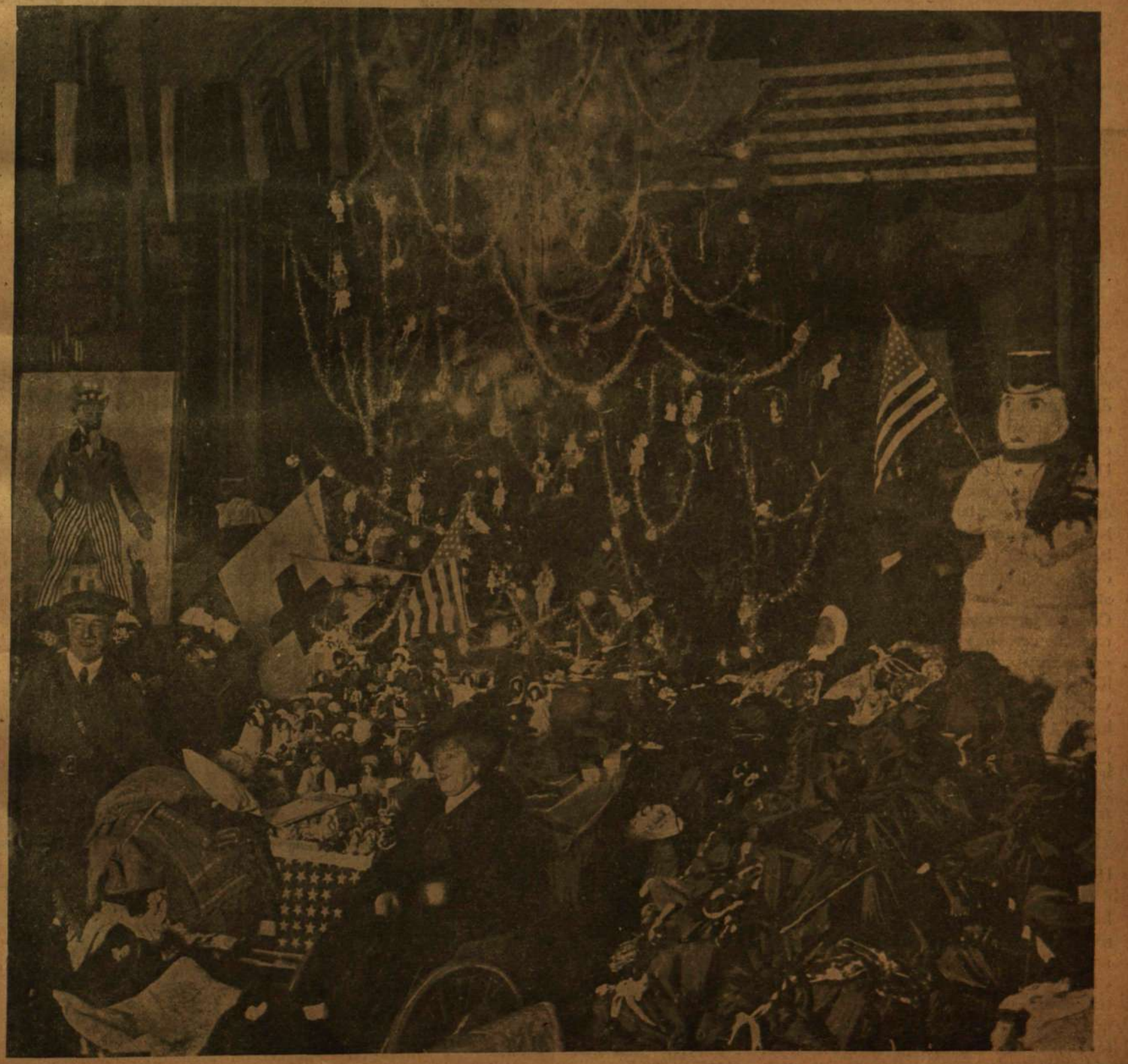
R
1960

<p>Lap</p> <p>Vargha Gyula: Ifjú Tírel (Meyer K. F.)..... 87</p> <p>Rejtelmek..... 173</p> <p>Varsagh János: Találkozás..... 197</p> <p>Zoltán Vilmos: A "Kertész" ezik-lusból. (Rabindranath Tagore) 8</p> <p>3. Élet- és jellemrajzok.</p> <p>Jaroszewska Boleszlava (arczképpel). <i>Divéky</i> Adorján..... 4</p> <p>Pedlow kapitány (arczképpel). <i>Vámbery</i> Rusztem..... 30</p> <p>Benczúr Gyula és tanítványai (képekkel). <i>Paúr</i> Géza..... 54, 65</p> <p>Hampelné Pulszky Polyxena (arczképpel)..... 104</p> <p>Stynnes Hugó (arczképpel)..... 104</p> <p>Gróf Apponyi Albert (arczképekkel) 110</p> <p>Dante (képekkel). <i>S. A.</i>..... 124</p> <p>Bessenyei sirjánál <i>Pap</i> Károly.. 126</p> <p>Viscount James Bryce (arczképpel). <i>Balogh</i> József..... 128</p> <p>Rabindranath Tagore (arczképpel). <i>Zoltán</i> Vilmos..... 140</p>	<p>Lap</p> <p>Balázs Árpád, a dalköltő (arczképpel)..... 163</p> <p>Wekerle Sándor (arczképpel) ... 196</p> <p>Könyves Tóth Kálmán 85 éves (arczképpel)..... 201</p> <p>Négyszeres jubileum a Franklin-Társulatnál (arczképekkel) ... 224</p> <p>Emlékezés Goldziher Ignácra (arczképekkel). <i>Ballagi</i> Aladár. 268</p> <p>4. Történelem és rokontárgyak.</p> <p>A bécsi titkos levéltár és a Vasárnapi Ujság. <i>Tábori</i> Kornél ... 93</p> <p>Napoleon végső órái (arczképpel). <i>Tonelli</i> Sándor..... 100</p> <p>A keszthelyi Helikon (képekkel) 150</p> <p>Egy palota története. A régi Pest egyik házának krónikájából. <i>Váradí</i> Antal..... 151</p> <p>A 75 éves magyar közlekedés (képekkel). <i>Hoitsy</i> Gida..... 172</p> <p>Bánk-bán első előadása. <i>Rexa</i> Dezső..... 184</p>	<p>Lap</p> <p>A miskolcziak. Az első színészek harcaiból. <i>Váradí</i> Antal..... 247</p> <p>Cillei Ulrik koponyája (képekkel). <i>Baróti</i> Lajos..... 260</p> <p>5. Természettudomány, ipar és rokontárgyak.</p> <p>A két Oroszország. <i>Tomsányi</i> János..... 20</p> <p>Az asztrofizika új sikerei. <i>Sz. K.</i>... 32</p> <p>A néprajzi múzeum (képekkel). <i>Sz.</i>..... 41</p> <p>Az elemek átváltoztatása. <i>Sz. K.</i> 115</p> <p>A herendi porcellán (képekkel). <i>Siklóssy</i> László..... 137</p> <p>A végtelen kicsiny világa..... 139</p> <p>Csirkéfogótípusok a növényvilágban. <i>Zoltán</i> Vilmos..... 162</p> <p>Csillagvizsgáló a Svábhegyen... 188</p> <p>Fénytelefon és beszélő mozgófénykép. <i>Sz. K.</i>..... 208</p> <p>A képtávírozás új módja..... 224</p> <p>A magyar juhászoktól (képekkel). <i>Kerpely</i> Béla..... 232</p>	<p>Lap</p> <p>6. Tárczázatok, napi érdekü közlemények.</p> <p>A Nemzeti Szalon téli kiállítása (képekkel)..... 6</p> <p>Új magyar hazafiság. <i>Schöpflin</i> Aladár..... 7</p> <p>A Szépművészeti Múzeum legújabb képe (képpel). <i>Petrovics</i> Elek..... 17</p> <p>Szépirodalom és természetismeret. <i>Bárony</i> István..... 114</p> <p>A Szépművészeti Múzeum új magyar szerzeményei. <i>Petrovics</i> Elek..... 148</p> <p>A kanászbojtár képművészete (képekkel)..... 176</p> <p>Nemzetközi sakkverseny Budapesten (képekkel)..... 212</p> <p>Márk Lajos festményei amerikai milliárdos nőkről (arczképekkel) 221</p> <p>Angora (képekkel). <i>Horváth</i> Béla 234</p> <p>Őszi tárlat a Múcsarnokban (képekkel). <i>P. G.</i>..... 257</p> <p>Funchal (képekkel). <i>M.</i>..... 270</p>
--	---	--	---

I. SZÁM, 1921. (68. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ **HOITSY PÁL.** BUDAPEST, JANUÁR HÓ 9.

Szerkesztési iroda: IV. Vármegye-utca 11. Előfizetési ára: a január-márciusi évfolyamra 50 korona. Külföldi előfizetésekhöz a postailag meg-
 Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4. Megjelenik havonta kétszer. — Egyes szám ára 10 korona. állapított viteldíj is esatolandó.

AZ AMERIKAI VÖRÖS-KERESZT MISSZIÓ KARÁCSONYI ÜNNEPE A BUDAPESTI SZEGÉNY GYERMEKEK RÉSZÉRE A VIGADÓ NAGYTERMÉBEN.
 A Láncosonva előtt Thompsonné asszony és Pedlow kapitány, az akció vezetői.

MAGYAR ILIÁSZ.
REGENYAVÉGEKRŐL ÍRTA RAKOSI VIKTOR

I.

Uzonyi András naplója.

Istennek szent nevében!

Szegény jó apámnak, idősb Uzonyi András háromszékmezei református lelkésznek ez volt a rendes fohásza, valahányszor valami munkába fogott, vagy útrakelt. Én is ezzel kezdem, mikor első ízben íróasztalom mellé ülök, azzal az eltökélt szándékkal, hogy Naplóm megírásához fogok — én, ifjabb Uzonyi András, állami elemi iskolai igazgató-tanító Alsó-Sztrégován, ebben a vágyolgyi nagyközségben, mely azon a tájon fekszik, hol Hricsó és Lietava legendás váromladékai komoran néznek alá a sebesen tova futó folyóra... Mindjárt azt is megvallom, hogy ezzel a naplóírással életemnek fő princípiumát döntöttem meg, mely a következő török közmondásokon nyugodott: *Nyugalom után édes a pihenés, továbbá:*

*Mit elhalasztasz holnapra,
A viláért meg ne tedd ma.*

A mi annyit jelent, hogy teljes életemben lusta, kényelemkedelő fráter voltam, a ki szerette minden dolognak a könnyebb végét megfogni. Pályaválasztásom is ezen az alapvonáson dőlt el. Jó apámnak ugyanis, mint minden református papnak, az volt a dédelgetett, kedves eszméje, hogy legalább egyik fiából pap legyen, s ő és kedves anyám a tulajdon pap fiok kezéből vehessék fel az Urvacsorát. Én azonban — és ezért most is gyakran furdal a lelkiismeret, — éretlen észszel nem értettem meg, hogy áldott szüleimnek micsoda boldogsága rejlik e gondolat mögött és csak a saját kényelmemre gondolva, idejekorán ott hagytam a gimnáziumot és a tanítóképző-intézetbe léptem. Csak az forgott az eszemben, hogy ezen az úton hamarabb kenyérkeresethez jutok és gyorsabban megszabadulok az iskolától, különösen pedig az idegen nyelvektől, mert ez volt a gyenge oldalam. Hogy foghassak én hozzá a gimnázium felső osztályaiban a görög nyelvhez és a teológián a zsidó nyelvhez, mikor a német nyelvben néhány évi fáradozás után csak annyira vittem, hogy *ich bin gekommen* helyett következetesen azt mondtam: *ich habe gekommen*.

Egészen más fából volt faragva az öcsém, Uzonyi Barna, bár szüleinknek papi álmát ő se volt hajlandó valóra váltani. Ő nem kevesebbre vágyott, mint én, hanem többre, sokkal többre, mint a mennyire az Uzonyiaknak ez az ága eddig vitte. A mennyire én elfogult testvéri szememmel helyesen meg tudom ítélni, Barna tehetség volt minden porcikájában. Élénk fantáziájú, gyors fel-fogású, szilárd akaraterejű és szókimondó. Már mint diágyerek annyira imponált mindnyájunknak, hogy a családban az ő véle-

ménye volt a döntő. Ha értelemről ragyogó, fényes barna szeméibe tekintettem, mindig az a gondolatom támadt, hogy ennek a fiúnak a lelke tele van apró kohókkal, melyeknek mindegyike más-más eszmét forral, oly éles és tüzes volt a tekintete. Olyan tudni-vágyó volt, hogy az iskola lassú tempója türelmetlenné tette és karácsonykor már végére járt az összes könyveinek, úgy, hogy bátran nekimehetett volna a vizsgának. Egyszer apám Barnát, mint kis fiút, elvitte valami traktuális gyűlésre, hol az esperesi kerület papjai együtt voltak. A büszke apa szerette volna produkálni a fiát a kollégáknak, a kik előtt az öcsém már félig-meddig csodagyermek hírében állott. A gyerek azonban makacsul hallgatott és végre is az esperes rászólt:

— Miért nem felelsz, fiacskám, mikor ennyi öreg ember kérdez?

— Azért nem felelek esperes bácsi, mert a hol ennyi öreg ember van együtt, ott illetlenség volna egy ilyen kis fiúnak fe-csegni. Én csak tanulhatok abból, a mit a nagyoktól hallok.

Ez a válasz nagyobb szenzációt keltett, mint Barnának bármely produkciója. És jó apám is megtanulta belőle, hogy a kis fia eszével és tudásával többé ne csináljon mutatványokat.

A két Uzonyi-fiúnak az életben tett első merészebb lépése az volt, hogy a nagyenyedi ősi kollégium áldott emelőit, melyek jóformán ingyen állottak rendelkezésünkre, szüleink tudtán kívül elhagyva, Kolozsvárra szöktünk, én, hogy a tanítóképző-intézetbe belépjek, Barna pedig a gimnázium folytatására. A lépés azért volt merész, mert az a veszedelem fenyegetett bennünket, hogy apánk minden anyagi támogatást megtagad. Pedig itt bizony, kivált eleinte, nagy szükségünk volt reá, mert semmi ingyenben nem részesültünk, sőt Barna még az enyedi stipendiumát is elvesztette. Az öcsém azonban oly meghatóan és oly lángoló színekkel ecsetelte apámhoz intézett leveleiben hatalmas ambícióinkat és jövendőnk, hogy az öregek szíve gyorsan puhulni kezdett és rövid haragtartás után hamar megtörtént a kibékülés. Ezzel aztán legalább az éhenhalás ellen biztosítva voltunk s megösmérkedve a kolozsvári étellel, még apró keresetforrásokat is tudtunk magunknak nyitni. Nem akarok magammal hosszabban foglalkozni, mert mint szerény krónikás, a háttérben óhajtok maradni, csupán a legszükségesebbek elmondására szorítkozom. A tanítóképzőt elvégezve, csakhamar segédtanító lettem egy székelyföldi kálvinista iskolában s ekkor már abban a helyzetben voltam, hogy anyagilag én is támogathattam öcsémet, a ki Kolozs-

várt maradt, hol a gimnázium bevégzése után az egyetemen a vegyészeti, fizikai és matematikai szakra iratkozott be. Ezek közül a vegyészet volt a főtárgya, de nemcsak főtárgya, hanem valósággal szenvedélye. Természetesen itt is rögtön figyelmet keltett talentumával s a tanárok már korán bevonták minden kísérletükbe, mely új felfedezések megtevésére irányult.

Teltek, múltak az évek és ekkor megtörtént, hogy a szerencse észrevette az én csekélységem létezését, fölkarolt és egész életre elhelyezett. A mi úgy értendő, hogy egy követválasztás alkalmával a nagykiterjedésű Uzonyi-familia nevezetes szolgálatokat tett képviselőkné, egy nagyhatalmu pesti ügyvédnek, a ki ezért hálából engem kineveztetett Alsó-Sztrégovára állami tanító-nak. Nagy és gazdag község volt ez, népe nagyobb részét evangélikus, kisebbrészben katolikus és még kisebb részben református. A lakosság nagyobb részét tót, felekezeti és nemzeti különbség nélkül jóindulatu és kedves nép volt. Az állami iskola pompás épület, minden szükségessel tökéletesen felszerelve. A nép nagyon szerette az állami iskolát és bár volt külön egy evangélikus felekezeti iskola is, az állami tanítókat is gazdagon dotálta, úgy, hogy én ennek az állásnak a megnyerésével egyszerre a jómódú emberek közé léptem, mert kitűnő földjeim voltak. Nem csoda, hogy ilyen viszonyok közt némsokára már a házasság forgott az eszemben és még alig voltam egy évig sztrégovai tanító, már oltárhoz vezettem az én szívemnek édes szerelmét és házamnak dalos pacsirtáját, Pifkó Arankát, nagytiszteletű Pifkó Ambrus helybeli evangélikus lelkész egyetlen leányát. Így hát az én boldogságomhoz nem hiányzott semmi és azt tökéletesen teszi kis vasgyúró fiam, ki bőmbőlésével néhanapján a fél falut betölti. Szegény anyám azonban már a házasságomat sem érthette meg, a halál váratlanul kiragadta őt körünkből.

Talán nem lesz fölösleges még megemlítenem, hogy mellettem mint segédtanító egy jóra való túladunai fiú, Szücs Gáspár működik, a kinek két nevezetes tulajdonsága van. Az egyik az, hogy elpusztíthatatlan étvágyának örönd, a másik meg, hogy pokoli módon horkol, de annyira, hogy nincs ember, a ki vele egy szobában meg tudjon hálni. Első tulajdonságának köszönheti különben, hogy községünkben rendkívül nagy népszerűségnek örvend, mert minden lakodalomban, keresztelezőn és disznótoron szenzációt kelt csodálatos fogyasztóképességével. Ezt pedig nálunk a gazdák egyenesen hízélgésnek tekintik. Ott is volt ő minden falusi mulatságon, a hol nemcsak az evésből, de a táncból is kivette a részét. Annál félelmesebb hírű volt az a fűrészmalom, mely Szücs barátunk torkában rejtett s ha egyszer működni kezdett, nemcsak a falak reszkettek, hanem a fűlmaradt pallérok és kőművesek is, a kik Alsó-Sztrégován az építőművészet anti-remekait alkották.

... Ejnye, ejnye, most veszem észre, hogy össze-vissza fecsegek mindenféle lényegtelen dologról, a fontos adatokat pedig kifelejttem. Például egy szóval sem említettem, hogy ez a naplóírási ötlet mikor támadt bennem. Ez a feledékenység talán onnan ered, hogy a mint a tollat a kezembe veszem, ágaskodni kezdenek bennem az írői ambíciók és háttérbe szorítják a naplószéri száraz adatokat. Egyszer már kitértek belő-

BELITSKA SÁNDOR, HONVÉDELMI MINISZTER.

HAGEDUS LORÁNT, PÉNZÜGYMINISZTER.

HEGYESHALMI LAJOS, KERESKEDELMII MINISZTER.

A KORMÁNY ÚJ TAGJAI.

lem ezek a rejtett ambíciók, még pedig kolozsvári képezdész koromban, a mikor a helyi lapokat elárasztottam banális szerelmes versekkel. Költői karrieremnek főképp az a hidegség vetett véget, melylyel Barna öcsém ebbeli működésemet fogadta, kijelentvén, hogy ő kétszer is meggondolná, mielőtt verset merne írni olyan nyelven, melyen egykor Csokonai, Vörösmarty, Arany és Petőfi daloltak. Ezek mellett ugyis csak kontár maradok. A mire én bosszúsán azt feleltem, hogy ha ebben a megjegyzésben egy csöpp igazság volna, akkor Shakespeare-re hivatkozva az angoloknak nem volna szabad többé drámát írni. Azért, mert a fülemile olyan gyönyörűen dalol, a rigófüttynek, a kakukszónak és a gerliczebúgásnak is megvan a maga szépsége és jogosultsága, sőt épen ez teszi érdekessé és változatossá a mezők és erdők életét. A gyakori szóváltásnak az lett a vége, hogy egy napon a költői tollat örökre félhöz vágtam... Azaz parádé, nem örökre, mert a mikor a feleségembe szerelmes lettem, egy kis füzetkét tele írtam a hozzá intézett versekkel. Ez azonban ket-tőnk titka.

A teremburáját, mint Szücs kollégám szokta mondani, már megint mellékvágányon döcögök ezzel a buta irkafirkával. Nyugodjunk bele, hogy bizony csak diletáns vagyok én a prózáírás terén... Ki is bőköm rögtön, hogy a naplóvezetés gondolata a Rettenetes Korszak legelején jutott az eszembe, még pedig az Urnak 1914-ik évében. A zászló alá való berukkolásom és a várható kalandok támasztották bennem az ötletet. E tekintetben azonban nagy csalódás várt rám, mert egy szerencsétlen térdlövés következtében, mely majdnem nyomorékká tett, már a háború első évében kiszuperáltak és hazaküldtek. Barna öcsémet, a ki akkor vegyész-mérnöki asszisztens volt a műegyetemen, szintén már az első esztendőben zászló alá hívták és azonnal ki is neveztek egy lövészgyárba vezető állásba. Az a körülmény, hogy visszacsöppentem eseménytelen falusi életembe; egyelőre elaltatta bennem a naplóírási gondolatát, de aztán a véletlen oly dolgok szemtanújává tett, hogy az ötlet fokozott erővel újult föl bennem. Megismételtem tehát a fohászt, a mivel kezdtem:

Istennek szent nevében induljunk!

... Ebben az esztendőben, melyben élelményeim megörökítéséhez hozzáfogtam, telünk gyönyörűen kezdődött. Korán beállott a hideg, november végén már zuzmaravirágosok voltak az erdők. Félméteres hó borította a földet és a felső-sztrégovai gyerekek vidáman szánkáztak a hricsói várhegy me-redek oldalán... No persze, azt megint elfelejtettem megmondani, hogy a hol Alsó-Sztrégova van, ott Felső-Sztrégován is kell lennie. Ez a Felső-Sztrégova egy kis község volt, tőlünk három kilométerre és közelebb a Vághoz, mint a mi falunk. A falu északi végén egy magas dombon emelkedett a báró Sztrégovayak ősi várszerű kastélya, melynek alapjait talán még a XIV. században rakták le. Ebben lakott a báró Sztrégovayak hatalmas dinasztiaja, a vármegye és messze környék leggazdagabb földesura. A család évszázadok óta mindig nagy szerepet játszott a történelemben s állítólag az ezen a vidéken fekvő nagy birtokokat azért kapta, mert Mátyás királyunknak jelentékeny szolgálatokat tett a cseh rablólovagok leverésében. A felsősztrégovai kastélyban csak mintegy száz év óta laktak, azelőtt vagy az Alföldön, vagy pedig a hricsói várban laktak, mely a hasonló nevű hegyen, egészen a Vág mellett fektűt és most már meglehetősen omlatag állapotban volt. Felső-Sztrégova azokból a jobbágyokból keletkezett, a kiket a báró család ide telepített, hogy a kastély közvetlen környékén egy kis életet teremtsen. Ez a falu jóformán teljesen a kastélyból és a kastélynak élt. Ennek a népéből vették a cselédeiket és minden belső munkást. A kicsiny, de csinosan és bizonyos egységes terv szerint épült faluban volt egy román stílusban művészileg épült templom, melynek öreg plebánosát Csiborkának hívták. A parókának természetesen a sztrégovai várurak voltak a kegyurai, a kik a falut is melegen pártfogásukba vették. A múlt század elején élt egy Sztrégovai Albert báró, a ki egy napon nyolc parasztházra kijelentette, hogy rendetlenül vannak a faluba beleépítve és elcsufítják azt. Neki is állította a kömvéseit, a kik ezeket a házakat földig lerontották és sokkal díszesebb, új hajlékokat építettek helyettük. Természetesen a báró költségén. A kastély maga vagy tizenkét szobából és három nagy terem-ből állott. A legnagyobb terem volt a fegy-

vertár és a családi képcsarnok, valamint a családi ereklyék múzeuma. A kastély egyik sarkán egy torony emelkedett, melyből állandóan egy hatalmas messzelátó tekintett az ég felé. Csillagos éjszakákon innen szokta az öreg Sztrégovay az éj csodáit nézegetni. A parasztok között ez az égboltozatnak szegezett kémény a legkalandosabb híreket támasztotta. Többek közt azt rebesgették, hogy ez is csak a szegény emberek kijátszására irányul, mert ezzel a báró az Ur-istent és a mennyországot közelebb hozza magához, hogy könnyebben hozzájuk férhessen. Mások viharágyúnak tartották és zivatáros időben roppant lesték, hogy mikor sütik már el.

A nemességüket a Sztrégovayak oly régen kapták, hogy már az idejét sem tudták pontosan megállapítani. A báróságot Mária Terézia adományozta nekik a hét éves háborúban, tett szolgálataikért.

Mikor én oda kerültem, a kastélyban Sztrégovay Sámson báró lakott, a dinasztia feje, korlátlan ura és nesztora, az unokájával, Klára bárónővel, az idősebb Sztrégovay fiúnak, Jób bárónak a leányával. Sámson báró, a hogy a vidéken általában hívták, egy hetvennyolc éves aggyastán volt, testi és szellemi erejének teljes birtokában. Mindenféle érdekes embernek tartották, sokan bolondnak mondták, azt azonban mindenki elismerte, hogy jószívű és bőkezű gavallér. Vele való személyes megismerkedésem különös körülmények között történt. Mikor alig pár hónapos tanító voltam Alsó-Sztrégován, egy téli napon az úgynevezett igazgatói irodában üldögéltem Szücs tanítómmal, a ki velem a helybeli tantestületet alkotta és az ujonnan megérkezett sakközöly rejtvényzeinek a megfejtésével foglalkoztunk. Itt el kell árulnom, hogy szenvedélyes sakközöly vagyok, ez az egyetlen tudomány, a melyet kultiválok és dicsekvés nélkül legyen mondva, vittem is benne valamire. Egyszerre csak kopogtatás nélkül, de annál nagyobb robajjal nyílik az ajtó és prémes bundába burkolva belép rajta az öreg Sztrégovay Sámson báró. Tudtam, hogy itt van a faluban, mert kétszer elszánkóztott az ablakaim alatt, két remek orosz trapperrel és oldalán Klára baronesszel. Később megtudtam, hogy az egyik ló elvesztette a patkóját, mire ő a lovakat hazaküldte a kocsiával és azzal az

üzenettel, hogy friss paripákat fogjanak egy másik szánkóba és jöjjenek le érte az állami iskolába. A bárókisasszonyt ezalatt Pifkó nagytiszteletű úr házában helyezte el. Zavarosan emelkedtem föl és mélyen meghajoltam magam. Szébb és erőteljesebb aggasztást sem azelőtt, sem azóta nem láttam. Domboru mell, friss arcbőr, melyen egyetlen ráncz sem mutatkozott és fiatalosan ragyogó szemek. Oles termet, hófehér haj és szakáll. Erőteljes, majdnem dörgő hang. Ilyen volt Sztregovay Sámson báró, a ki legfeljebb ötven esztendőnek látszott. Egyenesen hozzám fordult:

(Folytatása következik.)

JAROSZEWSKA BOLESZLAVA.

— Magyar írők lengyel fordítója. —

Varsó, november.

Valami fátum ül a magyarságon. Oly kevés barátunk van a külföldön s még kevesebben vannak, kik nyelvünket értik s foglalkoznak irodalmunkkal. Ily ritka s ránk nézve fölötté értékes egyéniség volt Jaroszevska Boleszlava lengyel író, ki e napokban hunyt el Varsóban 56 éves korában, tehát aránylag korán, mikor még sokat alkothatott volna. Az volt ő reánk nézve, a mi Bánya Károly a lengyelekre nézve, a ki szintén korán — 40 éves korában — hunyt el ez év elején. Ép akkor hunytak el, midőn a lengyel-magyar kulturális közeledésnek nagyobb jövője nyílt s mikor munkásságukra még nagyobb szüksége lett volna a két nemzetnek. Haláluk roppant veszteség, mert nincs, a ki helyüket elfoglalhatná.

Jaroszevska igen korán, már tizenhét éves korában kezdett fordítani magyar nyelvből s főleg Jókai regényeiből ültetett át sokat lengyel nyelvre. Jókai nagy népszerűségnek örvendett a lengyel olvasókörök előtt és számos munkáját fordították lengyelre, de többnyire német nyelvből s azért sok kívánni valót hagynak maguk után. Ezzel szemben Jaroszevska magyar eredetiből fordított, azért az ő fordításai közvetlenebbek, jobbak. Jókai-fordításai közül a következők a nevezetesebbek: Az egyiptomi rózsá, A lócsi fehér asszony, A kiskirályok, A lélekidomár, Rákóczy fia, Tégy jót, Fráter György, A barátfalvi levita, A fekete vér, De kár megvénülni, és még több kisebb elbeszélés és novella.

Lefordította Csiky Gergelynek Buborékok című színművét is, melyet elő is adtak a lodzi és varsói színpadokon.

Nagy sikert ért el Herczeg Ferenc néhány elbeszélésének fordításával, főleg a Gyurkovics fiúkkal és Gyurkovics leányokkal, melyek a lengyel kölcsönkönyvtárak legkeresettebb kötetei közé tartoznak. Ezenkívül még Szabolcs házasságát és még egy-két kisebb novellát fordított tőle.

Igen sokat, majdnem egész kötetre való fordított Sipulusz humoreszkjeiből, melyekből csak egynehányat sorolunk fel, mint Egy felöltő kalandjai, Történet a fedélzetről, Le a hússal, Ongyilkosságom, Csontvázzam története, Az örült stb.

Fordításokon kívül foglalkozott a magyar irodalom ismertetésével is a különböző lengyel folyóiratokban, így pl. „Pillantás a magyar irodalom fejlődésére”. (Zycie, 1887), Arany János (Athenæum, 1892), A legújabb

magyar elbeszélés és novella (Sfinks, 1917) és még számos kisebb tanulmány.

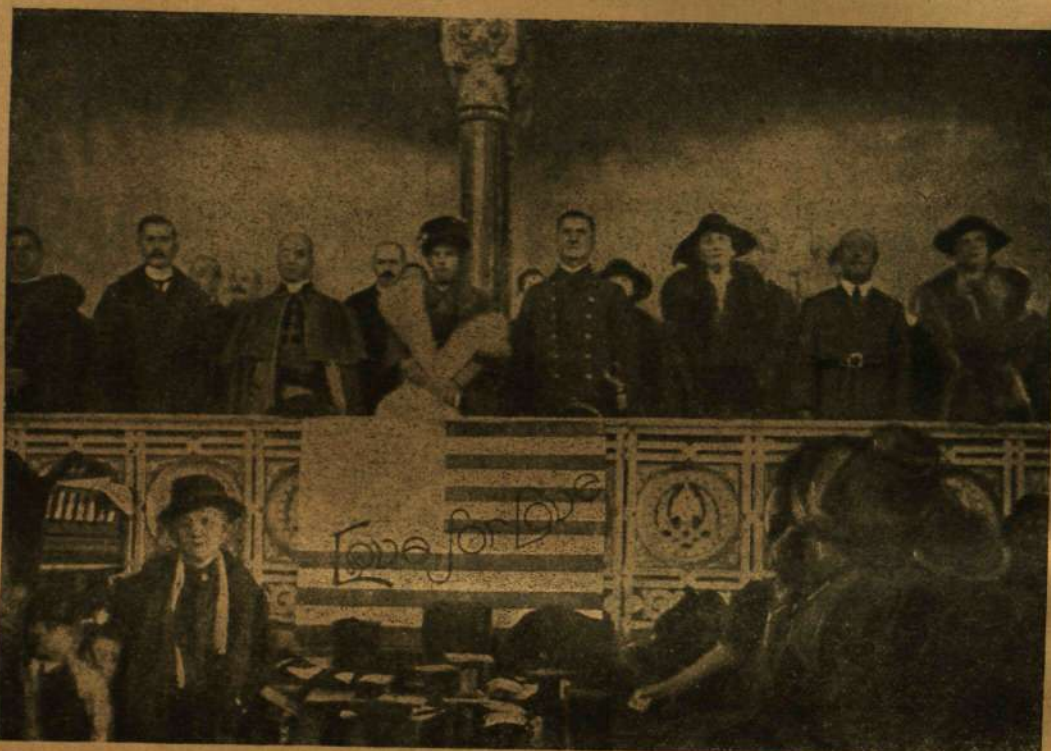
Jó szolgálatokat tett lengyel vonatkozású magyar történelmi munkák, mint pl. Veress Endre műveinek ismertetésével is. Erdemeinek elismerésül a Petőfi-Társaság kültagjának választotta meg 1917-ben.

Az elhunyt hagyatékában több értékes munka maradt és pedig Herczeg Ferenc Arva László király című tragédiájának fordítása, egy kötetre való Sipulusz humoreszk és a magyar irodalom története, mely azonban sajnos nincs befejezve, mert a kérésselhetlen halál kiragadta kezéből a tollat. Nagy kár ez, mert a lengyel olvasókörök egy nagy megértéssel és lelkesedéssel írt magyar irodalomtörténetet kapott volna az ő tollából.

A magyarság lelkes és értékes barátját vesztette el benne s mindazok a magyarok, kik különböző kutatások és tanulmányok céljából Varsóban megfordultak, mint Jankó János az etnografus, Posta Béla a régész, Veress Endre a historikus s e sorok írója is, a legmelegebb fogadtatásra találtak nála.

A magyar nemzet hálás emlékezetében fogja tartani őt, kinek oly nagy érdemei voltak a magyar irodalom és kultúra terjesztése körül.

Dívékly Adorján.

HORTHY MIKLÓS KORMÁNYZÓ AZ ÜNNEPEN.

A SZERETETADOMÁNYOK.

AZ AMERIKAI VÖRÖS-KERESZT MISSZIÓ KARÁCSONYI ÜNNEPE A BUDAPESTI SZEGÉNY GYERMEKEK RÉSZÉRE A VIGADÓBAN.

BALTA JÁNOS.

Elbeszélés. — Irta Mihályfi Ernő.

Balta János hazatért a mezőből. A lovakat beállította az istállóba, szénát vetett oda nekik és benyitott a házba. A rácsos pitarajtót lassan támasztotta be maga után. Szürkület volt. Belülről mintha ablacsapódást hallott volna. Tempósan lekanyarította a tarisznyáját, felakasztotta a szögpre. Az ajtóhoz lépett, széles kezét rányomta a kilyncsre.

Barna, tagbaszakadt ember volt Balta János. Egytestvére a nehéz barna földnek. Arczán a barázdák testvérei azoknak, a miket ő tépett. Rá volt írva arra az arcra minden bibliás beszéde a földnek. Mert vele beszélgetett elégedett föléhajolással kora virradattól minden napon. Nyugalmas szemével magábanézte a földnek minden végtelen bölcsességét. Tág kék szemei voltak. Szeli-dek. Olyan volt a nézésük, mint egy kiterített kék lepedő. Álmában mindig mosolygott Balta János.

Benyitott. Jóestét köszönt. Kis kényelmes kövér lány gurult elébe. Piros kerek arczán az apja szemei.

Édesapám!

Az apja fölkapta. Magához karolta, megcsókolta.

— Mi ujság Ancsurka? Jó voltál?

— Vendégünk volt, édesapám. Egy bácsi. Az ajtón jött és az ablakon ment ki az elébb.

Balta János visszatette a lányát a földre. Körülnézett. A felesége a lóczán ült a falnál. Hozzálépett.

— Jó estét, anyjuk.

Az asszony megvaczogott, nem birt szólni.

— Meg se csókolja az embert.

Ráeresztette a vállára a kezét.

Az asszony felált. Engedelmesen, gépiesen. Átkarolta az urát és megcsókolta.

Visszarokadt.

— Ehetném. Van szalonna?

— Van.

De nem mozdult az asszony. János kifordult az ajtón.

Az asszony szemére kapta a kezét. Mire az ura bejött, felállt, kenyeret szelt.

Széles rágással ette Balta János a szalonnát és kenyeret. Szólt.

— Ma jó volt a szántás.

Az asszony sápadtan ült mellette. Szája szélét rangatta a sirás.

— Igen?

Ancsurka az apjához szaladt. Az anyja elhúzta. Az orrát kezdte törölni. János kiálta.

— Ancsurka nem eszel szalonnát?

— Ne adjon neki, evett már. Ancsurka lefekszik.

A férfi kinézett az ablakon.

— Ne még, korán lesz, hadj játsszon.

Csend.

Ancsurka a macskához futott, a kemencehez. Megfogta és visongott hozzá.

— Megfejtél már?

— Nem.

Megtörülte a kését.

— Bemegyek a faluba. Beszélgetni egy kicsit. Nem leszek soká. A tehén alá szőry szalmát. A lovakat majd megintatom én.

— Hová megy édesapám?

— Czukorért.

Kiment. Az asszony csendesén pityogott a padon. Az asztalra zuhant a feje. Görcsösen rázta a zokogás. Ancsurka hozzászaladt. Ljeden nézte, aztán sírni kezdett.

— Rossz voltam édesanyám?

Vidáman lépett az utcán. Lába körül kis felhők vágódtak fel a porból. Kétoldalt fehér házak mosolyogtak.

Szemben a Csirkehegy mögé csúszott a nap. Egyre sűrűbb fekete fátylaiból pirosan integgett búcsút. A hegy hátán — éles sziluetttel vágva a vöröslő égen — egy eke

Elöl ülnek Reinprecht Sándor ezredes, dr. Benárd Ágostné, dr. Benárd Ágost népjóléti miniszter, Preszly Elemér főispán, Hermán Antal tanár, dr. Gömbös polgármester, dr. Benárd mögött áll Máttyás ezredes, és Gaál József, a rokkantiskola igazgatója.

A VÁCZI ROKKANTISKOLA KARÁCSONYI ÜNNEPE.

húzódott. Az izmos állatok ököri belenyugással tagolták az utat. A felvágott göröngyök kirojtották az eget. Az ember nagy, békés léptekkel ballagott. Arnyékuk messze áthúzódott a falun. Balta János tudatlanul együtt ringott a mozgásukkal.

A hidon legények álltak. Néha nyers kacagás szabadult ki közülük. Az egyik beszélt. A hid karfáján támaszkodva kimagaslott. Balta János elkapott egy-két mondatfoslányt:

— valahogy korábban jött haza... gyorsan az ablakhoz —

Odalépett. Keztfogott mindegyikkel. Előbb a beszélővel. Melegen, apásan szorította meg a kezüket.

— Adj Isten jó estét, gyerekek.

Mormogtak.

— Ista.

Kettő összevillogott a háta mögött.

Beszélgettek.

— Szép időnk van.

— Szép.

— Holnap szél lesz. Vörös az ég Virágos felett.

— A Dudás Jóska még mindig kint van a földön. Lenyúzza azt a két marhát.

— Tegnap húszezer pengőt kínált értük az egresi zsidó. Harminczat kért.

Messziről jött harangszó lebegett el felettük.

— Harangoznak Berczelen. És idehallik. Eső lesz.

Az egyik halkabbra fogta a hangját.

— Balogh Andris jár a Kovács Annushoz. Vendégségre elveszi.

A másik kicsit irigy fontoskodással:

— Jó test, de nem dolgoz. Uri kisasszony szeretne lenni. A sziráki grófnaknál szolgált, ott tanulta.

A disznósorda rőföve futott szét a faluban. Egy tehén hosszan felbőgött valahol.

Balta János hazaindult. Mosolyogva fogott kezét. A szemei jók voltak. Nagy, nyugodt béke volt a szívében. Nemrég az olasz golyók zsongásában járt így. Ő meg nem halhat. Hiszen ki hallott olyat, hogy meghal a föld, a meleg, ölelő barna föld. És ő egy vele. Valami ősi primitív helyeslés lakott benne. És nem is tudta, hogy ez a legnagyobb jószág.

A kapujuk előtt valaki a karjára tette a kezét.

— János bátyám.

Hátrafordult. A hidon beszélő legény volt.

— Gyere be édes fiam.

Előretessékelte.

— Ulj le.

Az asszony nem volt bent. Ancsurka aludt. Megsimogatta.

— Mi jót hoztál fiam?

Belépett az asszony. Halkan sikoltott. Révedezően jártak a szemei. Senki se tudott szólni. Ráborult az ura mellére.

— Nem csaltalak meg, nem csaltalak meg.

— Tudom.

A legény felpattant.

— János bátyám, én rosszat akartam. De nem tettem semmit. A felesége ártatlan. Be se akart eresztani. Bejöttem és rövidre rá érkezett János bátyám. Kiugrottam az ablakon. Nem történt semmi. Most eljöttem. Ussön meg, ha akar. Megérdemlem.

Az asszony halkán vergődött az ura melében. Simogatta a fejét. A másik keze a legény erős vállára tévedt.

— Hát így volt?

Ancsurka felült az ágyban. Mosolygott. János szelid nézése összeölelte őket. Az asszony lassan elcsitult. A legény lehajtott fejét szomorú megbánás fátyolozta.

Olyanok voltak, mint napszálltakor a vad-rózsá összeboruló szirmai.

A hadiárvak dr. Benárd Ágost népjóléti miniszter és Raszovszky Kálmán piaristarendi igazgató körül.

KARÁCSONYI ÜNNEP A HADIÁRVÁK VÁCZI INTERNÁTUSÁBAN.

Vágó Pál: Amor és Vénusz.

A NEMZETI SZALON TÉLI KIÁLLÍTÁSA.

A Nemzeti Szalon téli kiállítása a megszokottnál magasabb színvonalu. Szenzációja nem igen akad, de van néhány figyelemre méltó képe. A kiállítók közül felemlítjük Barkász Lajost, Gaál Ferenczet, Kacziányi Aladárt, Kohner Idát, Ottlyk Tihamért, Pádua Kálmánt, Say Gézát, Scheiber Hugót, Szabó Bélát, E. Gachal Józsefet, Csabai Ékes Lajost, Feiks Jenőt, Feiks Alfrédot, Györfly Istvánt, Juhász Józsefet, Makoldy Józsefet és nagyon kiemelve *Krusnyák* Károlyt.

Különösebb érdekességet a Szalon kiállításának egy régóta visszavonult festőnk megjelenése ad, a kit nagyon sokan örömmel fognak üdvözölni, főleg azok, a kik a magyar történelmi festészet fénykorának kortársai voltak. Ezekben számos emlék fog feltámadni, a midőn most Vágó Pál művészetével nyilvános kiállításán ismét találkozhatnak.

Vágó pályafutása, akármilyen sikerekre tekinthet is a művész vissza, nem minden tragikum nélkül való. A század közepén születik, ifjúságát a kiegyezés korának hazafias felbuzdulásokban gazdag idejében éli át. Már korán nagy rajzoló-készséget mutat, de családijával küzdenie kell, míg a művészi pályára engedik. Münchenben Benczúrnál és Wagnernél tanul. Elsajátítja a történelmi iskola egész gondolatvilágát és kifejezési módjait is könnyen magára ölti. Már mint növendéknek szép sikerei voltak, komponálásának erős lendületességében, témáinak he-

roikus beállításában sok magyaros „virtus” nyilvánult meg. Először 1881-ben állított ki a Műcsarnokban. Idehaza is folytatódna sikerei, bár nem egyszer összeütközik a hivatalos körök és az akkori műpártolók zsarnoki hajlamaival, a kik nemcsak a témát, hanem a kivitel módját is meg akarták szabni. Állami megbizásból festi meg a szegedi árvízkepet, az 1900. évi párisi világkiállítás huszártermének képét, melyért francia becsületrenddel tüntetik ki, de még ez előtt a Bem-Petőfi kép huszárohamának bravuros ábrázolásával nagy feltűnést kelt. Aztán az új század elején kedvét veszíti. Falusi birtokára vonul vissza, a hol elvonultan él, a nyilvánosságnak alig-alig dolgozik. Ezért ma meglepetés-számba megy, hogy újból megjelent közöttünk.

Sokan törték fejüket, hogy mi lehetett oka elkedvetlenedésének. Ennek hiteles magyarázatát nemrégiben ő maga adta meg emlékezésében, a melyeket annak idején Nagy Miklósnak, a „Vasárnapi Ujság” szerkesztőjének felhívására írt, de a melyek csak az idén jelentek meg. Ezeket írja:

„Az a nemzedék, a melyhez én tartozom, Gyárfás Jenő, Feszty Árpád, Bihary, Révész, Roskovics, Margitay, Stetka kitűnően iskolázott erőkkel, két szerencsés korszak termelése, virágzása közé szorult s nem tudott magának megfelelő érvényesüléssel megfelelő helyet szorítani. Előttünk, minket egy évtizeddel megelőzve, egy kiváló magyar művészgeneráció tört utat a magyar névnek külföldön. Mind kiváló nagy egyéniségek, a

művészet grand-seigneurjei, kiknek királyok voltak barátai, Zichy, Munkácsy, Benczúr, Lietzenmayer, Wagner. Mi is erős egyének voltunk; hivatta ezek nyomába lépni, tovább dolgozni a dicsőség levegőjében, a melyet ezek a magyar névnek a külföldön szerettek. De vagy korán jöttünk, vagy későn. Korán ahhoz, hogy e nagy neveket helyettesítsük, mert ők a mi szereplésünk kezdeteke virágzásuk legmagasabb színvonalán állottak és a külföldön akkor már avulásnak indult iránynyal, de nagy egyéniségekkel dívatban voltak. És a világművészet nagy kohójában még akkor csak vajudtak az erők s még nem állott elő egy új színskála, egy új paletta-érzés, a melyek birtokában mellettük fel lehetett volna tűnni s a mely előnyökért a világ őket mellőzte volna kedvünkért. Helyzetünk kritikus nehéz volt. Nekünk Zichy, Munkácsy és Benczúr mellett kellett feltűnnünk, dívatba jönnünk és megnőnünk.”

Nagyszerű és megható önismeret nyilvánul meg ezekben a sorokban. Valóban így állott a helyzet. Tegyük még hozzá azt, hogy a történelmi kompozíciók kora egyszerre hirtelen lejárt. Mintha történelmi lelkesedését a millennium ünnepségeiben teljesen kiélte volna a nemzet, új izlés, új irányok kezdődtek, a melyekhez vajmi kevés köze volt Vágó tehetségének. Elmaradtak az állami rendelések is, a közönségnek sem kellett a heroikus történelmi irány, pedig Vágó fantáziáját csak az izgatta. Megpróbálkozott a magyar zsánerral is. Maga mondja, hogy kevés sikerrel. Nem volt érzéke az anekdotához, a magyar parasztságban a hazáját védő hős katonát látta csak, de nem a humoros helyzetek szereplőjét. A Franciaországból jött új irányok kerültek a nagy témákat, Mentül kisebb és jelentéktelenebb, erkölcsi tartalommal nem pompázó témákon mutaták be az új nemzedék új világlátását, tarka színekkel, a fény játékaival töltötték meg a vásznakat, a melyeken azelőtt nagy emberi indulatok egy pár komoly színre hangolt harca kavargott. Vágó ekkor látta, hogy önmagát megtagadni nem tudja és visszavonult.

Pedig most látható képei is arról tanuskodnak, hogy kár volt ezért a pályája derekán kettétört művészetért. Sok magyar erő és eredetiség volt benne, a melylyel kétség-telenül beléírta nevét a magyar művészet történetébe.

Hiszek egy Istenben.
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban
Hiszek Magyarország feltámadásában.
Amen.

Nyilassy Sándor: Az új ruha.

Kató Kálmán: Kék ház.

A NEMZETI SZALON TÉLI KIÁLLÍTÁSÁRÓL.

ÚJ MAGYAR HAZAFISÁG.

A hazafiság mindig egy marad, de azért van története. A hagyományoknak, érzéseknek, vágyaknak abból a komplexumból, a melyet a hazafiság fogalmában szoktunk összefoglalni, különböző korokban, különböző viszonyok és szükségletek szerint különböző motívumok válnak aktuálisokká, — ezek állnak az egész fogalom előterébe és meghatározzák a színét. Ez a vezérlő motívum az, a mi időről-időre összefogja a más-különböző pártokra, csoportokra, érdekkörökre osztott embereket, mert ebben az egyben valamennyien egyetértenek, ezt az egyet azonosítják magával a hazafisággal, a köztudat — néha igazságtalanul, néha joggal, — könnyen hajlandó kétségbevonni azoknak a hazafiságát, a kik ebben az egy dologban különvéleményt hangoztatnak a túlnyomó többséggel-szemben. A politika, a mely tulajdonképpen nem egyéb, mint a hazafiságnak a gyakorlati életre való alkalmazása, annyiban népszerű, a mennyiben a hazafiság mindenkor vezérlő motívumával egy irányban halad. A dualizmus alapján álló magyar kormánypolitika például lehetett eredményes, lehetett ésszerű, sőt talán szükségesszerű is, de népszerű sohasem volt, mert ellenkezett a magyarság függetlenségi vágyával.

A történelmi magyar hazafiság állandó vezérgondolata mindig valami idegen befolyás elleni védekezés volt; egyrészt a természetes konzervativizmus reakciója az általános európai politikai és kulturális kívánság váltóztatásokkal szemben, másrészt a nemzet sajátos egyéniségének ösztönszerű védekezése a beléje szivódó idegenség ellen. Ebből magyarázható Kupa vezér ellenállása a Szent István kereszténységével szemben, az Árpádok első idejében lappangó és itt-ott kitörésre jutó kísérletek a pogányság restitálására, később a királyi udvarok körüli idegenek elleni ellenszenv, a melynek tipikus kilobbanása a Bánk bán merénylete — s a melyet Arany János a magyar sors és jellem halhatatlan átérzésével formált ki a Nagy Lajos finomult udvari légkörébe beleilleszkedni sehogysam tudó Toldi tragikus alakjában. Abban a folyamatban, a mely a magyarságot bevezette Európa politikai rendszerébe, és az európai kulturközösségbe, min-

Vágó Pál: Téli hangok.

dig résen állott a nemzet konzervatív ösztöne, a mely gyanakodva nézte az idegen intézmények, eszmék és emberek beáramlását, nem engedte, hogy ezekbe teljesen belemerüljön a magyarság, igyekezett nemzeti karakterének lényeges elemeit megőrizni. Az egész ezeréves magyar kulturfejlődés nem is egyéb, mint ennek a két elemnek, az általános európainak és a specifikusan magyaroknak a küzdelme, a mely csak a XIX. század folyamán, a nemzeti kulturának végleges európai színvonalra emelkedésével jutott biztos egyensúlyba.

A mint a török hatalom feltűnt Magyarországon déli határának közelében, a magyar hazafias érzés tartalma szempontjából döntő változáson ment keresztül. A nemzet élet-ösztöne felismerte a létét fenyegető veszedelemet, a mely már nem csupán ideológiai veszedelem volt, nem csupán a saját karakterének megőrzését fenyegette, hanem egész fennmaradását és önfentartási vágyának teljességével ebbe az irányba fordult; a török elleni harcz vált a hazafiság vezérlő elemévé. Hunyadi Jánosban ez öltött testet és innen

van e példátlanul nagy államférfiú népszerűsége. Mátyás király hadjáratai közül is csak azok voltak népszerűek, a melyeket a török ellen viselt.

A török veszedelem évszázadokra meghatározta a magyar hazafiság irányát. Mohács után az a fenyegetés, melyet már az első pillanattól kezdve ösztönszerűen megérezett a nemzet s a melyet teljes világgóssággal látott meg Hunyadi János, keserves ténynyé vált. Az előrenyomuló török hatalom szétszaggatta az ország területét, Kelet és Nyugat harczerévé tette Magyarországot, visszavetette a nemzet kulturális fejlődését. Ettől fogva a magyar hazafiság legfőbb és majdnem egyetlen vágya volt: kiűzni a törököt.

A hódoltság majdnem két évszázadnyi ideje alatt nem volt magyar ember, a kinek ne ez lett volna legfőbb vágya, a ki ne ebben látta volna a magyar nemzet legfőbb célját. Nincs ebből a korból egyetlen olyan nyilatkozat, a mely arról tanuskodna, hogy magyar ember elfogadta volna véglegesnek a török uralmat, hogy beletörődött volna a hódoltság tényleges állapotába. Az eszközök

Tury Gyula: Fenyveserdő.

Nagy Vilmos: Hollandi leány.

A NEMZETI SZALON TÉLI KIÁLLÍTÁSÁRÓL.

és módszerek világában lehetnek eltérések, pártok, de Habsburg-párti és Habsburg-ellenes, katolikus és protestáns magyarok egyértelműen találkoztak ebben az egyetlen nagy célban. A török kiűzése, az ország integritásának helyreállítása volt minden magyar ember álma és vágya, — ezt kívánni, áldozni, küzdeni érte, ez volt a magyar hazafiság. Sajátságos jelenség: a törököt, mint embert, nem gyűlölte a magyar, nem egy egykorú följegyzés tanuskodik róla, hogy még szimpatizálni is tudott vele, — a török politika ellen, Magyarország felszabadításáért harcolt a magyar.

E mellett azonban már a török hódoltság idejében mutatkozott egy másik vezető eszme is: a habsburgi politikával való surlódás. A nemzet csalódott azokban a várakozásokban, a melyeket a Habsburg-ház trónraemeléséhez fűzött. Nem kapta meg tőle azt a támogatást, a mely lehetővé tette volna a török visszaszorítását az ország határain túlra. A Habsburgok ezenkívül idegen szellemet, idegen világfelfogást is igyekeztek a magyarra rászorítani s ezzel feltámasztották azt a természetes ellenhatást, a mely már az Árpádok alatt is mindig ellenállott az idegenség nagyobb mértékű beözönlésének. A Habsburg-királyság lehetett a politikai érdekek megfelelő, de nem felelt meg a nemzet vágyainak s ezért nem volt soha népszerű. Nagy államférfiak, mint Zrínyi, hűvei voltak, de nem szívből, hanem eszből, a nemzet tömegei, — mondjuk modern szóval — a nemzeti közvélemény mindig ellenzékben volt vele szemben. A nemzet szíve a Habsburg-ellenes erdélyi politikáé volt s a habsburgi katolikus reakcióval szemben még a katolikus magyarok nagyobb része is a protestáns törekvésekkel rokonszenvezett. Egy Erdélyből kiinduló Habsburg-ellenes vállalat kezdő sikere mindig magával ragadta a nemzet többségét. A magyar hazafias érzés e mozgalmas századokban állandóan két forrásból táplálkozott: a török és a német elleni visszahatásból. Hazafias költészetünknek is ez a kettő volt a kizárólagos forrása.

A török kiűzése után az egyik forrás tárgya-

talanná vált. Különös módon a török, a mint kitakarodott az országból, kezdett rokonszenvéssé válni, a pusztítást, a melyet népünkben, kulturánkban, gazdaságunkban végzett, hamar megbocsátották neki. Ennek a meglepő ténynek, a mely ma is tény még, vannak mélyebben rejlő, népszociológiai okai is, de nagy szerepet játszott benne az a támogatás is, a melyet a török a Habsburg-ellenes nemzeti törekvéseknek, különösen pedig Rákócziak nyújtott.

Ettől fogva az Ausztriával való kapcsolatot iránti ellenszenv lett a magyar hazafias érzés vezér-motivuma. Ez az ellenszenv szívtá be magába az idegenség elleni ősi visszahatást, a nemzeti egységiség konzerválásának ösztönét, a magyar föld és nemzet integritásának megőrzésére való törekvést, sőt rövid idő alatt, már a XVIII. században ezzel azonosult — a Habsburg-házzal szövetségbe arisztokráciával szemben — a nemzeti demokrácia is. A magyar hazafiság gyémántja azzal a fazettájával volt kifelé fordítva, a melyben az Ausztriával való surlódás fájdalomai csillogtak.

Az Ausztria-ellenes érzés a XVIII. században lappangva élt, de a század végén és a XIX. század elején mint a magyarság politikai, gazdasági és kulturális önállóságáért folyó harc hatalmas erővel újult meg, először az irodalomban, utóbb a magyar élet minden terén is. Tetőpontjára a szabadságharcban jutott, de Világos után is tovább élt, túlélt a kiegyezést, a melybe a nemzet belenyugodott hűvös eszével, de nem nyugodott bele a szívébe. Ennek az eszmének, a mely a „függetlenség” fogalmazásában élt tovább, Kossuth volt a legpregnansabb hőse és Petőfi a költője. Ez a két lángelméjű magyar volt a tizenkilencedik század második felében a magyar ideál megtestesítője, — a nép érzelmvilága és fantáziája az ő érzelmvilágukban elégtelt ki. Magyarország sajátképi magyar lakossága mindig a Kossuth-fogalmazású függetlenségi törekvés híve volt, — a dualisztikus kormány politika teljesen a nemzetiségi vidékek választási visszaélések számára könnyen hozzáférhető tömegeire támaszkodott s még az olyan

dualisztikus elhelyezkedésű politikusok is, mint a Tiszák, alig tudták eltitkolni, hogy dualizmusuk voltaképpen opportunitási megfontolásokon alapszik s a szívük a függetlenségi eszméhez húz. Ebben az időben a szabadságharczi emlékek kultusza volt a magyar hazafiság csaknem kizárólagos kifejezője, a március 15-iki és október 6-iki ünnepek az igazi magyar nemzeti ünnepek s a hazafias költészet is túlnyomó részében a Kossuth-korabeli és a kilencvenes évektől kezdve ezekbe erősen belekapcsolódott kuruczok érzéskör kultuszát énekelte. A dualizmusnak nincs költészete, néhány hatás-talanul elhangzott loyális ódán kívül s magától értetődik ebben a korban, hogy a magyar poéta nem lehet labancz.

A világháborút megelőző évtized heves társadalmi harcrai némileg visszaszorították az aktualitás előteréből ezt az Ausztria-ellenes érzést, de még mindig ez maradt a magyar hazafiság legföltűnőbb vonása. A Károlyi-forradalmat is jórészt az tette lehetővé, hogy a függetlenségi eszmébe kapcsolódott bele, az első forradalmi napok mámorára a visszanyert függetlenség mámorára volt s csupán a józanok kisebbségét riasztotta meg mindjárt az a fölismerés, hogy ezt a függetlenséget hazánk romjain ünnepehetjük csak.

Most nagyot fordult a magyarság sorsa és vele új formába ömlik a hazafiságunk is. A függetlenségünk megvan, az Ausztriával fennállott közösség már történelmi emlék. Szép országunk azonban szét van tépve, a magyar szíven új fájdalom hasadt, a magyar bánat új elemmel lett gazdagabb. És egy új eszme támadt a magyar lelkekben. Ebben az eszmében egyesül ma minden magyar, bármi rendű, bármiképp van politikailag vagy társadalmilag elhelyezkedve s bármi világnézethez a híve. A legközelebbi jövődó magyar hazafiságának a vezérlő gondolata Magyarország integritásának visszaszerzése. Ez pedig meg fog maradni ép úgy, a hogy már egyszer élt a török hódoltság idején majdnem kétszáz évig, meg fogja határozni a magyarság politikai gondolkodásmódját és cselekvését. Mindaddig, a míg tárgytalanná nem válik. Schöpflin Aladár.

A „KERTÉSZ”-CZIKLUSBÓL.

— Rabindranath Tagore. —

I.

Sárga madarak énekelnek a fákon

Szomszédunknak egyik fáján sárga madár énekelget,
S dalát hallván, tánczra perdül a szívem e zene mellett.
Abban a faluban élek, melyben neki van lakása,
És ez a mi örömlünknek éppen egyik kútforrása.
Van két kedvencz báránykája, üde s bohó, mint két gyermek,
Felkeresik kertünk árnyát és naphosszat ott legelnek.
Árpa földünkön is járnak, de én nem vagyok goromba,
Odafutok és felkapom mindakettőt a karomból!

A falunk neve Khanjana,
A folyónak neve Anjana,
Az én nevem' mindenki tudja,
Az ő neve meg Ranjana.

Nincs közöttünk gátnak semmi, mi szerelmünk útját állja,
Csak a hullámzó vetésnek egyetlen egy keskeny sávja.
Kertjük mellett a mi kertünk, benne fák közt áll a méhes,
Kertjükbe jár méheinknek raja, hogyha mézre éhes.
És a folyam, mely fűródni mindkettőnk sokszor látott,
Házunk tájáról hoz nekem partról behullott virágot,
S a szártott kum-virágot, mit kosárszámra szoktunk venni,
Ott termett, ott virágozott az ő földjükön valamennyi.

A falunk neve Khanjana,
A folyónak neve Anjana,
Az én nevem' mindenki tudja,
Az ő neve meg Ranjana.

Az az út, mely a házunktól kiindul és elvész távol,
Tavaszonként illatos a mangovirág illatától;
Mikor a mi két lenföldünk merő virágtenger végig,
Sarló alá ugyanakkor az ő kenderük is érik;

Az a csillag, mely ott ragyog házuk felett minden este,
Fényével a házunk táját eddig mindig felkereste,
S az erőből, melynek vize kertjüknek földjébe mélyed,
A mi kadamligetünk is felüdül és újraéled.

A falunk neve Khanjana,
A folyónak neve Anjana,
Az én nevem' mindenki tudja,
Az ő neve meg Ranjana.

II.
Álom ködösvényén...

Álom ködösvényén járva, újból vele álltam szemben,
A ki egykor kedvesem volt egy korábbi életemben.

Elhagyott útnak szélén esthomályban állt a háza,
A galambducz népe csendben, s rudján aludt már a páva.

Égő lámpa volt kezében, azt a küszöbre letette,
S bánatos szemének égő tekintetét rámvetette.

Száll felém a néma kérdés — nem hallhatom, csupán látom —
„A mióta elszakadtunk, mi a sorsod, mondd, barátom?”

Megkísérlem választ adni — mindhiába! melyen ketten
Egykor megértettük egymást, azt a nyelvet elfeledtem!

És hiába álltam némán, egyre-másra csak töprengve,
Sem a neve, sem a nevem nem jutott már az eszembe.

Jobbkézét nyújtotta némán, könyv ragyogott két szemében,
Szótlanul és önfeledten álltunk ketten kéz a kézben —

Lámpánk lángja végsőt lobbant s elaludt az esti szélben...

A költő angol próza fordításából a bengáli versalak visszaállításával fordította:

Zoltán Vilmos.

QUATROCENTO.

Költevény egy felvonásban.

Irta Drasche-Lázár Alfréd.

SZEMÉLYEK:

Antonio (Mária képzeletében: Felice).

Mária (Antonio képzeletében: Livia).

A Kép

Történet Olaszországban.

XIV. századbeli olasz palazzo tornáca. Oldalajtók, jobbra és balra; a háttérben oszlopok, melyek mögött néhány lépcső vezet a kertbe. A kertből csak néhány ciprus- és narancsfa koronája látható, némi távolságban. A kertben, a láthatáron, a nyílt tenger; ezen és a kertben paradísi holdfény. Az oszlopok előtt, kissé jobbra a középtől, képállvány, kétoldalt nyílt függönyvel. Az előtérben, balra a középtől, magas oldaltámlákkal ellátott, padszerű, keskeny pamlag; ez előtt alacsony taburet. A pamlag, valamint a jobboldali ajtó közelében, stilszerű vaskandalláberekben, égő fátylak. Mielőtt a függöny fölgördül, a színpadról néhány gitarré-ak-kordus hallatszik.

Mária (háttal a közönséggel, a pamtagon ül s ábrándosan kinéz a tengerre).

Antonio (Mária lábainál a tabureten ül, kezében gitarré, melyet kis idő múlva letesz a földre).

Mária (mosolygva Antonio felé fordul s könnyed mozdulattal kezét nyújtja neki).

Be szép volt ah, e dal, Antonio!
Oly szép, hogy nem tudom, a sok közül,
Melyet ez este ajkad hallatott,
Szívemhez nem-e épen ez talált
Leginkább. Ha nem félténem a hangod,
Azt kérném tőled: ismételd e dalt!
De késő már, a hold magasán áll,
A hegy felől leszáll az éjszaka —
Hideg fuvalmát máris régen érzem.

Antonio (megesőlkölv Mária karját, majd a gitarré után kap).

S ha addig is, mig Hajnal csillaga
Köszönt bennünket a tenger felől
Még szól e lant és szól az énekem,
A boldogságunk büszke hírnöke —
Mit bánom én, ha érzem, hogy szeretsz?
Csak egyszer élünk, elszáll az idő!
Élvezzük hát, míg ereinkben még
Friss vér pezseg és égő szív dobog!
(Megpendíti a gitarré.)

Mária (kiveszi a gitarré Antonio kezéből; kedvesen).

Ne többet ma, elég volt, édesem!
Hangod kiméld, szüntessed a danát.
Vigyázz, különben majd a kis anyád,
Ki bölcsőbb ám s száz gondja van fára,
Mint számtalanszor tette már veled,
Úgy most is eltilt atól, a mi árt!

Antonio

Urad vagyok bár és parancsoló is —
Kicsiny anyámnak én szót fogadok,
Meghajlok most is. Így aztán szeretsz?

Mária

Szeretlek és mind jobban ég szívem
Éretted. Érzem, hogy szerelmemet
Idő viharja meg nem tépheti —
Elhidd, a nő szerelme végtelen!

Antonio

Te kedves!

Mária

Néha biz gyötör a gond,
Jól van-e valjon ekként a mi dolgunk?

Antonio

De jól bizony s maradjon is meg így!

Mária

Egymás iránt eledig, Tonióm,
Egyforma hévvel dobogott szívünk.
De hátha egyszer úgy fordul ügyünk,
Hogy míg én, rajongva, mint előbb
És egybeforrva véled, hirtelen
Csalódva látnám, hogy szived kihűlt,
Kedvetlenül követnél, elmaradnál,
Eszményimért a szíved nem hevül!
Halálra sujtva, lelkem szárnyszegetten
Alázuhanna menten s véle én,
Mint hulló csillag ősznek idején!

Antonio (felugrik).

Elég, te kishitű! Ha folytatod,
Még rám fogod, hogy nem voltam soha
A szerelemben méltó társad én!
Hiába — mégis érzem, sőt tudom,
Hogy nincs e földön még egy férfilek,
Mely, úgy szeretne, mint Antonio!!
Felice sem, első szerelmesed,
Kit harczmezőn elért a hóshalál
Hős életének első tavaszán!
Az sem szerethetett, mint én, oly hön,

S ha térdre hullanak mások is talán
Előtted Máriám, rebegeve hévvel,
Hogy nem lehetsz halandó, földi nő,
S tán istennőnek vélnék, kit Zeusz
Derüs kedvében küldött ide le:
Az én szerelmem olyan, mint a tűz,
Mely perzsel, éget mindent, a mit ér,
Az én szerelmem mélyebb, mint a tenger
S miként az Isten: végtelen, örök!

Mária (elragadotva karját Antonio felé nyújtja).

Túl ne becsüld magad, Antonio!

Antonio (Máriára hajol és megcsókolja).

Mária

Ha véletlen meglátna valaki,
Ifjú szerelmes párnak nézne tán,
Mely itt mézeshetének idejét
Eltölti vigan, nem tudván, mi gond,
Mi bú, csalódás törhet még reá
S reggeltől estig, mert rövid a nap,
Az éjszakát is nappá teszi meg!

Antonio

Hugom talán, ha nálunk lenne most,
Én azt hiszem, a daczos kis leány
Megváltoztatná dőre nézetét
A házasságról és okulva rajtad
Meghallgatná Albertót!

Mária

Julia
Nem sejtí meg, hogy mi a szerelem!
De megjön az, s csöppet se féltém én
Alberto sorsát!

Antonio

Ég segítse őket!

Mária

Egész életnek legszebb napja volt
Az esküvőnk, s ha visszagondolok
E napra, forró érzés fogja el
A szívemet! Pedig közel hat év
Telt el azóta és ez ünnepély
Egy emlék már csupán, a mely bizony
Kezd elfakulni lassan, — fény sugar,
Mit elborít a multnak fátyola!

Antonio

Csak volna, drágám, bár elég erőm,
Elég hatalmam, megakasztani
Útjában a napot s aztán az éjet,

ITÉLETHIRDETÉS A NÉPBIZTOSOK BÜNPÖRÉBEN. — BÉR DEZSŐ RAJZA.

A HÁZISZÓVÓ IPARI SZOBA.

A FALU-SZÖVETSÉG HATVANI VÁNDORKIÁLLÍTÁSÁRÓL.

De fájdalom, mi nem tehetjük ezt —
Isten se tán maga, mert ha igen,
Megtette volna százezerszer is!

Mária
Ilyet bolygatni nem jó, Tonióm...

Antonio
Ne is törődjünk véle, édesem!
Korát az ember elviseli könnyen,
Ha terhét válla meg sem érezi!

Mária
Csodállak gyakran, ó Antonio,
Irigylem téled férfisorsodat!
A férfi, hidd el, olyan földi lény,
Melyre a kor békót nem rak soha.
Ha fiatal, az öreg szerepét
Örömmel játssza s hogy vénségre jut,
Az ifjúkorhoz gyakran visszatér.
Az ötvenen, ha túl vagyunk, mi nők —
Oregnek mondanak s úgy is vagyunk!
De te, az ötven évek küszöbén
Versenyre kelvete még akár
A serdülőkkel, kiknek ajakán
Serkedni sem kezd még bajuszpely.
A férfi — bölcsék mondják, s szent igaz —
Ha ötvenig nem, később biztosan
Bolondot művel, alkalmat ha kap.

Antonio
Lehet, hogy ép az élet derekán
Támadnak édes, késő vágyaink!
De nem szánt mély barázdát ez a hév —
Másodvirágzás meddő ösze ez.

Mária (felkel).
A szerelemnek lényét igazában
Halandó észszel hasztalan kutatjuk —
Homályos rejtély lesz mindvégig az.
Nem volt-e ily rejtélynek rabja tán
Az ismeretlen festő egykoron,
Ki ezt a képet itt megalkotá,
Melyet nemrég a sok limlom között
Találtál porlepetten s a melyet
A ház díszül ide helyeztünk?
(A képhez lép és széthúzza a függönyt.)
Mily bájos és titokzatos a nő,
A mint, az ajkán édes vágy mosoly,
Szemét lecsukva s ránk tekintve mégis,
Mint ahogy a lelkének titkát
Kutatná és önönrejtélye zárját.
Nem olyan ő is, mint a szerelem,
A melyet sejtünk, de nem ismerünk?

Antonio
Mindannyi festményünk között e képünk
Ha ismeretlen is, ki alkotta —
A legdíszesebbek egyike talán
S nem értem, hogy került e műremek
Egy pinczezugba, hol a feledés,

A kegyeletnek mostohaszülője
Pókhálólepte tárgyak közt tanyáz.
De jóváteve mellőzést, hibát,
Im' itt pompázik házunk ékeül,
Hol kedves, védőtündérünk gyanánt
Megoltalmazza éltünk', otthonunk.
(Ismét összehúzza a függönyt.)

Mária
Valóban, ha e nő a Szerelem,
Jobb védőszenet én sem képzelek,
Habár a Hűség többet ér talán!
Mért hidd el, Tonióm, a szerelem
Csak addig él, a míg a párja tart:
Az ifjú szépség! Ha ez eltűnik,
A szerelemnek hült helyét találod.

Antonio
Az én szerelmem meg nem hal soha!

Mária
Az meglehet, csak változik a tárgyal!
Mindig szeretnek hisz a férfiak,
Szerelmük örök, ezt nem tagadom —
De jaj a nőnek, a ki tán, szegény,
Hisz abban, hogy a férfi — hű lehetne!

Antonio
Nem gondolod, remélem, Mária,
Hogy egykor én is hűtlen hitszegő
Lehetnék hozzád?

Mária
Hű maradsz talán,
A míg közelben látsz és érezel,
De hogyha egyszer kísértésbe jutsz,
Ha csábítóan közelít feléd
Teszem, a csodáshírű Livia,
A régi Rózsavárnak asszonya
A szomszédunkban, túl a hegyeken,
Kiről beszélnek, hogy egy férfi sem
Tud ellentálni hódításainak:
Természeted, mint férfi, úgy hiszem,
Te sem tagadnád meg, Antonio!

Antonio (nevelve).
Nem féltém én magam, hidd Mária!
Még Liviától sem, az égre nem,
Bár bajait eddig nem ismerem.
A sorsunk ellen nincsen fegyverünk
S — fogat fogért! — de megbozass nekem,
Hogy megismétlem vádoló szavad:
Ha mégis egyszer kísértésbe jutsz —
Te is, biz', angyallelkű Mária,
Meg nem tagadnád Éva ösanyánknak,
Az első asszony csalfa örökét!
(Békítőleg ráhajol Mária-ra s meg akarja csókolni.)

Mária (duzzogva elfordítja az arcát.)

Antonio
Haragszol tán?

Mária

Nem én! Csak együgyü

A válaszd s világos lesz előttem:
A nőt, barátom, te nem, nem ismered!
A nő, ha megcsal, szándékkal teszi,
Miglen a férfi, hűtlenül ha vét
Legtöbbször fel sem ismeri bűnét!
Ah, hányszor történt, hogy a hős, kitől
Remeg az ellen, kit egész világ
Legyőzhetetlen harcosként csodál,
Egy gyöngé nő szavára meghajol,
Miként a nád, ha rá madár repül
S utóbb nyugodtan esküszik rá,
Hogy ő erősebb s hogy a győztes ő!
De nő fölött, ha nem hajol maga,
A férfi nem ví győzelmet soha!
A csábítóknak ellentáll a nő
És undor tölti el szívét, mikor
A férfiak megalkuvásra készek.

Antonio
No ez mesés! Te azt hiszed tehát,
Ha jól megértém, Mária, szavad,
Hogy kettőnk közt az erősebb te volnál?

Mária
Ott künn talán, az élet piacán,
A harcban, bajban, véres küzdelemben,
Hol férfi küzd a férfi ellenében,
Elismerem, a nő ott helyt nem áll —
De ott, hol érzék, ott, hol szív csupán
A hatalom, mely dönt s a mely vezet:
Ott van a mi világunk, harcsterünk,
Ott az erősebbek, elhidd, mi vagyunk,
Győzünk e harcban, avagy meghalunk!

Antonio
Ezt nem hiszem!

Mária
Hiába!

Antonio
Tagadom!
A mit teszek, tudom, hogy mért teszem!
A tettemért helyt állok bármikor,
Akár agyam, akár szívem beszél!

Mária
Nagy szó ez, Tonióm, s örvendenék,
Ha meg nem bálnád!

Antonio
Mária, ne félj!
Meggyőződés ez, nem üres szeszély!

Mária (közben a képhez lépett s most újból széthúzza a függönyt).
S te itt közönnnyel hallgatód vitánkat,
Oly sok titoknak elnémult tudója,
Ki zárt szemekkel állasz s látsz olyat,
Mit meg nem láthat halandó szeme!
Kettőnk közül ki mondott igazat?

Antonio (szintén a kép elé lép, tréfásan).
Mondj véleményt, te bájos csodáasszony!
Vesd ránk szemed és nyisd meg ajkadat:
Kettőnk közül, ha kísértésbe jutna,
Ki állna ellent, Mária, vagy én?

Kép (kinyitja a szemét s feltekint).
Ne légy kíváncsi, ó Antonio!
(Antonio és Mária meglepetve, a legnagyobb csodálattal hátralépnek.)

Csodát kívántok, — ám, ha eljövend,
Feledve minden, eskü, észszabály!
Igen, igen! Már nyitva van szemem,
Meggzólok s mivel idéztedek,
A kérdésekre im', én felelek!

Mária
Ki vagy te érthetetlen tünemény?

Kép
Egy kép, mely él, — van testem; van fejem,
Még lelkem is van, s hogy megértsetek,
Egyéb se kell, csak egy kis képzelet!
S ebből van bőven, túlbőven talán!

(Kilép a keretből és előrejön; a függöny magától becsukódik.)
Ha megfogjátok, ime a kezem —
(Antonio és Mária ezt megteszik.)
Vér látketése érzik melegen.

Mária
Valóban!

Antonio
Úgy van!

Kép

Így helyes, no lám,
A lelketek nincs képzelet hián!
Mi engem illet, élet és derű
Kedvesb nekem, mint ama pinczezug,
A melyben hosszú kétszáz éven át
Portól lepetten voltam rejtve én,
S az arczomon szaladgált fel s alá
Az egerek s patkányok serege!
Szerencse még, hogy a sötétbe lent
Érzéktelen volt az egész valóm:
A vászontest és a festett tagok.

Mária
Ki volt a mestered, te csodakép?

Kép
A mesterem? Szegény, én nem hiszem,
Hogy maga tudta volna, ki fia!
Szülőtlén árva volt Giacomo, (Ejtsd:
Dzsiákomo.)

Kit dédatyád az útról felszedett,
Az éhhaláltól mentve meg szegényt.
De nemsokára rá a dédatyád
Meggbánta a jót, a mit véle tett.

Antonio
A dédatyám?

Kép
Bizony! Giacomo,
Ki gyermekkorban ritka szép vala,
Felnőve, napról-napra megcsunyult,
Pupos lón háta, megdagadt feje,
Az ajka duzzadt, bőre ránczba sorvadt.

Antonio
Ez volt a mestered?

Mária
E nyomorék?

Kép (bólogatva).
Giacomo. És esztendőnk után,
Hogy férfivá nőtt a piktorfiú
S öröm helyett bubánat tört reá,
Gúny kelt nyomában s szánalom követte.
Ezért szívének titkos vágyait
S a képzetének büszke szárnyalását
Egy képbe önté, mely imádatát
Nem sérthet se gúnynyal, sem szeszélylyel,
De válaszol egyforma kedvesen,
Bájos mosollyal, mindig biztatón.
Lelkét leheté vásznotokba ő
S életre kelve, hívástokra én,
Kutatva lelketek rejtélyiben,
Itélkezésre kész vagyok legott!

Antonio
Mi úgy szeretjük egymást, mint talán
E földön ember sosem szeretett!

A MÁV. HATVANI FŐKERTÉSZETÉNEK KIÁLLÍTÁSA.

Mária

És mégis érzem, esküszöm, hogy én
Antoniot bensőbbben szeretem,
Mint engem ő — s ezt ő el nem hiszi!

Antonio
Szerény vagyok, én mást nem állítottam,
Mint hogy kettőnk szerelme egy s örök!
De hogyha egyszer, gyöngé percz nyomán,
Jön a kísértés, csábos alkalom...
(Folytatása következik.)

— Csonka Magyarország — nem ország,
Egész Magyarország — mennyország.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Rákosi Viktor új regénye. Mai számunkkal nagy örömet szerünk a magyar közönségnek: új regény közlését kezdjük meg Rákosi Viktor tollából. A kitünő írónak éve óta nem jelent meg regénye, régi betegsége akadályozta a munkában, most azonban egészsége annyira javult, hogy egy hatalmas re-

A VÁNDORKIÁLLÍTÁS EGY RÉSZLETE.

A FALU-SZÖVETSÉG HATVANI VÁNDORKIÁLLÍTÁSÁRÓL.

gény írására is telt erejéből. Mindenki örömmel fogja látni lapunkból, hogy Rákosi Viktor ma is még a régi, a tehetség gazdagon buzog belőle, magyar érzése friss és lendülettel tel; átérzi minden bánatát nemzetének. A Magyar Iliász rövidesen az Elnémult harangok mellé fog kerülni irodalmunk kincsesházába. Nekünk nagy öröm és tisztesség, hogy ezt a regényt először vehetjük az olvasó közönség elé. — Azon a helyen, a hol a fordított regényeket szoktuk közölni, ezúttal Drasche-Lázár Alfrédnek, a Tűzpróba és egyéb roppant népszerűsége jutott regények írójának Quattrocento című bájos kis verses darabját közöljük, ennek befejeztével pedig H. G. Wellsnek, az angol irodalom egyik legnagyobb élő alakjának egy rendkívül érdekes regénye fog sorra kerülni.

A modern világirodalom. A Kultura és tudomány vállalat legújabb kötete a XIX. századi világirodalom összefoglalását adja. Benedek Marcell, a munka szerzője, széleskörű és pontos tájékozottsággal végezte dolgát, biztosan el tud igazodni és az olvasót is el tudja igazítani az írók és művek rengetegében, a mely egy évszázad alatt az európai emberiség irodalmi törekvésében összehalmozódott. Nem ad lélektelen adat- és névhalmazt, életet tud önteni az anyagba, a különböző iskoláknak és az egyes íróknak is meg tudja mutatni a megkülönböztető vonásait. Fejtegetésének van levegője és perspektívája. Nem áll a Taine-féle milieu-elmélet alapján; bár ennek eredményeit is felhasználja, az irodalmat a művészi élvezet és főleg a formai törekvések és ezek eredményei szempontjából értékeli és kiváló gonddal és érzékel fejtegeti az egyes jelentékenyebb íróknál a stílus kérdéseit. Természetes, hogy mindenütt a kellő figyelemmel van a magyar irodalom jelenségeire is, a melyeket többnyire jó érzéssel állít be a világirodalmi keretbe, egyes megfigyelései s megállapításai speciális magyar irodalmi szempontból is figyelemre méltók. Világos, egyszerű stílusának van egyéni bélyege is, gondolatait határozottan fogalmazza meg. Az irodalmi műveltségünk mélyítésére kiválóan alkalmas kötetet a Franklin-Társulat adta ki.

A festőművészet története. Muther Richardnak, a hírneves német műtörténésznek a festőművészet történetéről írt könyvét, a melynek eredetije a Sammlung Göschelnek, nálunk is jól ismert német vállalatban jelent meg, magyarra fordította Lengyel Géza. Muther harcosz műkritikus volt, a széccszioi néven ismeretes német művész mozgalom kritikai fegyverhordozója s ez a munkája is bizonyos tekintetben iránymű. Vanak egyoldalúságai, nem mindig objektív s némely megállapításait maga a német szerző is megtagadta munkássága későbbi korában. Ez azonban alig von le valamit abból a tényből, hogy a munka rendkívül gondolatébresztő olvasmány. Erőteljes egyéniség, hatalmas dialektika és pompás stílusművészet nyilatkozik benne. Ezért Muther könyve igen alkalmas arra, hogy a nagy közönséget a művészet iránti érdeklődésre izgassa s izlését fejlessze, gyönyörködésében magával ra-

gadja. Egyéniségének szuggesztív hatása oly erős, hogy alig vonhatja ki magát alóla valaki; jellemképei, melyeket egyes művészekről rajzol, éles körvonalúak, a művészel és a műtárggyal szemben a megértés közvetlenségével áll. Lengyel Géza fordítása komoly, gondos és megértő írói munka. A kötet függetlenül *Lyka* Károly ítéleteiben ért és az anyagot erős kézzel összefoglaló tanulmányt írt a magyar képrész történetéről. A kétkötetes nagy munkát a Révai-czég szép kiállításban, igen sok illusztrációval díszítve adta ki.

Tisza István emléke. A Kisfaludy-Társaság tavalyi november 7-iki ülését Tisza István emlékének szentelte. Az ünnepi ülés hatása alatt egy magát megnevezni nem akaró irodalombarát felajánlotta a társaságnak, hogy fedzi az ott felolvasott művek egy kötetben való kiadásának költségét. A kis kötet most jelent meg. *Szász* Károly írta bevezető szavait, *Beöthy* Zsolt elnöki megnyitója, *Kozma* Andor lendületes ódája, *Angyal* Dávid tanulmánya és *Végvári* három verse adják tartalmát a füzetnek, melynek elején ott láthatjuk Tisza István arcképét is.

Három szép kis könyv. Mindenkinél, a ki szereti a szép könyveket, örömet szerzett *Kner* Izidor gyomai kiadó vállalat három rendkívül finom művészi kiállítású könyvecskével. Mind a hármat *Király* György állította össze a régi magyar irodalom gyöngyeiből: az egyik legendákat tartalmaz a magyar kódexekből, a másik *Heltai* Gáspár történelmének javát adja, a harmadik különböző XVI. századi írók műveiből való anthológiát fony kedves koszorúba. Az összeválogatás gondos figyelem és megbecsülésre méltó hozzáértés munkája s a kis könyvek tartalmuknál fogva is alkalmasak arra, hogy régi irodalmunk iránt az érdeklődést főkeltse. A kiállítás pedig olyan művészi, a melyet ritkán láttunk magyar könyvben. *Kozma* Lajos kiforrott, érett művészetének bélyegét viselik magukon a finom fametszetű illusztrációk, könyvdiszkek, rajzok. A nyomda pedig igen szép régies betűket, a régi könyvek módjára elrendezett igen stílusos szedést, nagyon gondos nyomást és szokatlanul szép, finom papírt adott hozzá.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: Fajkürthy és kolthai *Kürthy* Emil, az Országgyűlési Napló ny. segédszerkesztője, ismert érdemes író, 73 éves korában Budapesten. *Kürthy* Emil a régibb magyar író- és hírlapíró-nemzedék egyik kiváló tagja volt. Előkelő családból származott, már fiatalon került a hírlapírásba, különféle lapokba igen sokat dolgozott, tárczákat, cikkeket írt, egy szindarabjával a Nemzeti Színházban szép sikert aratott. Ifjúsági irodalmunk úttörői közé tartozott, lapot szerkesztett az ifjúságnak, elbeszéléseket és regényeket írt, a külföldi irodalmak több remekművét lefordította. A *Vasárnapi Ujság*-nak is régi munkatársa volt, még néhány hónappal ezelőtt is volt alkalmunk cikket közölni tőle. Fia, *Kürthy* György, a Nemzeti Színház művésze és veje, Magyar Elek, a *Magyarország* felelős szerkesztője gyászolja. — *Páthy* Károly, a Ferencz József-rend lovagja, a kecskeméti állami polgári és elemi leányiskola ny. igazgatója, 71 éves korában, Kecskeméten. — *Rimabrezói* és *malatnai Malatinszky* György, volt országgyűlési képviselő, Heves vármegye törvényhatósági bizottságának a tagja, 79 éves korában, Budapesten. — *Szabó* Gyula székelyvárosi műszaki tanácsos, Budapesten. — *Bély* Mihály, a székelyvárosi tanítóinak testnevelési szakfelügyelő igazgatója, a Budapesti (Budai) Torna Egylet művezetője, Budapesten. — *Adler* Nándor dr. belgyógyász, fővárosi orvos, Stiller Bertalan professzornak hosszú időn át volt asszisztense, 56 éves korában, Budapesten. — *Solti* Reiner Károly ny. ezredes, 61 éves korában, Budapesten. — *Gurgély* Árpád, a Területvédő Liga sajtóosztályának tagja, hazaíás munkájának teljesítése közben, Budapesten. — *Sarlós* Zsigmond, a Magyar Általános Hitelbank igazgatója, 46 éves korában, Budapesten. — *Kis* László, 4-ik honvédegyalozredbeli zászlós, hétesztendei haditörség után a *Mainam* hadifogolyszállító hajón, 27 éves korában. — *Öz.* agyteleki *Bajonovics* Sándorné, szül. péchujfalusi *Péchy* Hermin, 77 éves korában, Eperjesen.

KÖZGAZDASÁG.

A Földhitelbank Részvénytársaság *Waldner* Gyula főrendházi tag elnöklésével tartott rendkívüli közgyűlésén *Puopera* Ferencz dr. vezérigazgató javaslatára elhatározta az alaptőkének 42 millió koronára való felemelését. Minden öt régi részvény egy új részvény átvételére jogosít 2500 korona áron. Az elővételi jog 1920 december 18-tól december 28-ig gyakorolható.

A *Hermes* Magyar Általános Váltóüzlet Részvénytársaság igazgatósága folyó hó 18-án

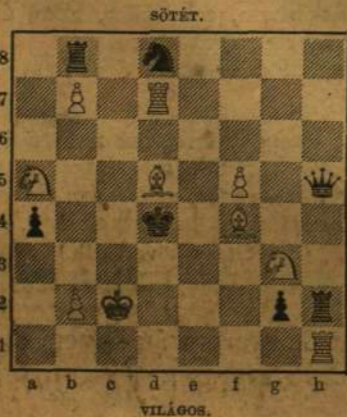
Ullmann Adolf báró elnöklete alatt tartott ülésében megállapította az 1918/19. és 1919/20. üzletvekre kormányrendelet értelmében egyesítve felállított mérleget, mely megfelelő leírások és tartalékolások után 2.670.382-25 K tiszta nyereséget tüntet fel és elhatározta, hogy a legközelebb egybehívandó közgyűlésnek 6% illetve 10%, összesen részvényenként 32 K osztalék kifizetését fogja javaslatba hozni. Ugyancsak ezen közgyűlésen javasolni fogja az igazgatóság, hogy a részvénytársaság alaptőkéje 10 millió koronáról 30 millió koronára felemeltesse.

Neuchosz-féle Násiczi Táunngyár és Gözfűrés R.-T. A *Rosenberg* Herman vezérigazgató által a Banque de Paris et des Pays Bas vezetése alatt álló elsőrangú külföldi pénzesporttal folytatott tárgyalások sikerrel befejeződtek. Ennek eredményeképp Genf székhellyel részvénytársaság alakult. A Násiczi részvényesek minden részvényért két darab, egyenként 100 svájci frank névértékű és a budapesti tőzsdére is bevezetendő részvény fog ez év elején cserébe felajánlani. Az új részvények egy tekintélyes részét a mostani árfolyamot meghaladó áron a külföldi pénzesport veszi át, míg a fennmaradó részvény mennyiség legalább ugyanolyan áron külföldön lesz elhelyezendő. A tranzakció kereszttulajlót a Hazai Bank R.-T. eszközöli.

A gróf Csáky László Praktivali Vas- és Aczélgyár R.-T. most tartott rendkívüli közgyűlése elhatározta a vállalat alaptőkéjének 12.000.000 koronáról 20.000.000 koronára való felemelését. Az elővételi jog január hó 5-től 11-ig lesz 620 koronás áron 3:1 arányban a Budapest-Lipótvárosi Takarékpénztár Rt.-nél gyakorolható.

SAKKJÁTÉK.

3168. számú feladvány dr. Kovács Norbertől, Budapest. A „Vasárnapi Ujság” rejtvényű pályázatán megdicséret pályamű.

Világos indul és a második lépésre mattot ad.

- A 3164. számú feladvány megfejtése. Kb3.
- A 3165. számú feladvány megfejtése. Hc3-d5.
- A 3166. számú feladvány megfejtése. He5-d3.
- A 3167. számú feladvány megfejtése. Vh2-g1.
- A 3168. számú feladvány megfejtése. b2-b4.

KÉPTALÁNY.

A *Vasárnapi Ujság* múlt évi 17-ik számában megjelent képtalány megfejtése: *Pályul a szel; az idő már öszre jár; szebb hazába megy viganáni a madár.*

Felelős szerkesztő: HOITSY PÁL.
Szerkesztőségi iroda: IV., Vármegye-utca 11.
Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

LOHR MÁRIA (KRONFUSZ)

A főváros első és legrégebbi csipkétisztító, vegyisztító és kelmefestő gyári intézete.

Gyár és főüzlet: VIII., Baross-u. 85.

Fiókák: II., Fő-utca 27. IV., Rákóczi u. 6. Keresztmetsző-utca 14. V., Harmad-utca 4. VI., Teréz-körút 39. Andrássy-út 16. VIII., József-körút 2.

Bélyeggyűjtőkkel

cserélek, adok debreceni Zóna I. és II. kibocsájtást, különlegeségeket is.
SPRINGER J., Debrecen, Fő-u. 38. sz.

KERESZTÉNY FORGALMI IRODA

Budapest, IX., Ráday-utca 16.
Birtokokat, telkeket, házakat, villákat, üzleteket adunk-veszünk és közvetítünk. Bank- és értéktőzsdé bizományi ügyleteket kötünk és lebonyolítunk. Hirdetéseket gyűjtünk és terjesztünk. Kereskedelmi tudakozódó. Export-import.

KELETI J. BUDAPEST, IV. kerület, Koronaherczeg-utca 17.

Gyárt legkülönbözőbb békéllékvitelen: műlábat, műszereket, sörkötőket, haskötőket, gummi-göröszharisnyákat stb. Dru választék az összes betegápolási gummiárukban és műszerekben.

Hamis fogakat Brillánst Ékszeret Platinát

legmagasabb napi áron veszi
GROSS ANTAL
BUDAPEST
VIII., József-körút 23
telefelelt

Pálinkafőzőüstök

lekvárlőző és mosóüstök vörösrészből és vashéj, ónra és horganyra, továbbá sárgarézmarok gyári áron, nagy választékban. Fa és szén őrlési megakartás céljából ffrandor- és gyorsforralók, kőkarimaszalók és darálók. Répa- és szeszkavagók, vasboronák. Kiválóan szel ékek vastaligával legprémabb minőségű rézgázok, rafna, kőpor, rézkőpor és kőnap rakláról azon- rár- és szeszkavagók, nál hapható: Szontagh Pál Budapest, IX., Üllői-út 19.

Keltetőgépeket minden nagyságban, csőhengeleket, csontdarálógepeket, tömőgepeket

és az okozó háromtényezősűtőhöz szükséges összes felszerelési tárgyakat szállítja a leg- regibb szakasz.
NICKERL ÉS TÁRSA Részvénytársaság
Budapest, V., Vilmos császár-út 52. szám.
Kérje a 34. számú árjegyzéket 5— K bélyeg beküldése ellenében.

JÓ PAJTÁS

BENEDEK ELEK GYERMEKUJSÁGA

a szívet-lelket nemesítő történetek, mesék, versek, ismeretgazdagító olvasmányok való- ságos kincsesháza.

Rendes munkatársai: *Endrői* Sándor, *Váradi* Antal, *Vargha* Gyula, *Lampérth* Géza, *Kürthy* Emil, *Avar* Gyula, *Feleki* Sándor, *Mihályffy* Gyula, *Fái* Lenke, *Berényi* Lászlóné, *Tábori* Kornél, *Kozma* Imre, *Csanády* Sándor, *Székely* Nándor, *Benedek* János stb.

Állandóan közöl a régi nagy magyar és idegen költőktől a gyermekifjúságnak való költeményeket.

A JÓ PAJTÁS-t a Franklin-Társulat (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.) adja ki.

Előfizetési ára negyedévre 25 korona. Egyes szám ára öt korona. Mutatványszámot kívánatra ingyen küld a kiadóhivatal.

Hirdessen

lapunkban és tőkéje gyarapszik!

2. SZÁM. 1921. (68. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ HOITSY PÁL.

BUDAPEST, JANUÁR HÓ 23.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármegye-utca 11. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utca 4.

Előfizetési ára: a január—márciusi évfolyamra 50 korona. Megjelenik havonta kétszer. — Egyes szám ára 10 korona.

Külföldi előfizetésekre a postailag meg- állapított viteldíj is csatolandó.

AZ ELSZAKÍTOIT ORSZÁGRÉSZEK SZOBRAINAK LELEPLEZÉSE BUDAPESTEN JANUÁR 16-ÁN